

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 5 maj 2023

Mål nr

B 1762-23

PARTER

Klagande

PBB

Ombud och offentlig försvarare: Advokat LG

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Häktning i utlämningsärende

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Stockholms tingsrätts beslut 2023-03-10 i mål B 8151-21

Dok.Id 259139

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

LG ska få ersättning av allmänna medel för biträdet åt PBB med 29 048 kr. Av beloppet avser 19 188 kr arbete, 4 050 kr tidsspillan och 5 809 kr 50 öre mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

PBB har yrkat att Högsta domstolen ska häva beslutet om häktning.

Riksåklagaren har motsatt sig ändring av tingsrättens beslut.

BAKGRUND

1. I juni 2021 begärde Amerikas Förenta stater (USA) att PBB skulle lämnas ut till USA.
2. Högsta domstolen fann i ett beslut den 23 december 2021 – såvitt gällde del av den brottslighet som utlämningsframställningen avsåg – inte något hinder mot utlämning enligt lagen (1957:668) om utlämning för brott. En utlämning av PBB skulle vidare enligt Högsta domstolens bedömning inte vara oförenlig med Europakonventionen eller Barnkonventionen. Regeringen beslutade den 3 februari 2022 att PBB skulle utlämnas till USA för brott som enligt svensk lag motsvaras av synnerligen grov misshandel och bedrägeri.
3. Efter regeringens beslut anmälde PBB Sverige till Europadomstolen och gjorde gällande att beslutet att utlämna honom stred mot Europakonventionen (application no. 9839/22). Det föranledde Europadomstolen att begära att regeringens beslut om utlämning inte skulle verkställas. Begäran avsåg inledningsvis en period om en månad, men har senare förlängts och gäller nu tills vidare. Regeringen beslutade den 24 februari 2022 att utlämningen, i avvaktan på Europadomstolens prövning, tills vidare inte fick verkställas.

4. PBB har sedan den 24 maj 2021 varit frihetsberövad som anhållen eller häktad. Efter regeringens inhibitionsbeslut har han flera gånger yrkat att han ska försättas på fri fot. Yrkandena har avslagits.

5. Den 10 mars 2023 beslutade tingsrätten att PBB fortfarande skulle vara häktad. Han har överklagat beslutet och i huvudsak anfört följande.

6. Han har inte gjort sig skyldig till de gärningar som han anklagas för. En utlämning skulle medföra en reell risk att Sverige skulle medverka till att hans mänskliga rättigheter som är skyddade bl.a. i artikel 3 i Europakonventionen kränks. Om han blir dömd skulle han få tillbringa resten av sitt liv i fängelse utan möjlighet till benådning, villkorlig frigivning eller strafflindring. Vidare uppväger skälen för häktning inte det intrång eller men i övrigt som häktningen innebär. Han har redan varit häktad under lång tid och det är, med hänsyn till vad som är känt om Europadomstolens handläggningstider, inte sannolikt att ett avgörande kan komma inom de närmaste månaderna. Den långa häktningstiden och förhållandena i häktet är mycket påfrestande för honom. Han lider av svår smärta och psykisk ohälsa, bl.a. med hallucinationer.

SKÄL

Utgångspunkter vid häktning i utlämningsärenden

7. I utlämningsärenden gäller beträffande tvångsmedel vad som i allmänhet är föreskrivet för brottmål. När utlämning har beviljats gäller ett beslut om tvångsmedel intill dess att utlämningen har verkställts. Ett beslut om tvångsmedel kan meddelas även efter det att utlämning har beviljats. (Se 16 § utlämningslagen.)

8. Enligt rättegångsbalken får häktning ske av den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer, om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållanden

eller någon annan omständighet finns risk för att den misstänkte avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff. Om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, ska häktning ske om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas. (24 kap. 1 § första och andra styckena.)

9. Vidare ska häktningen vara förenlig med den s.k. proportionalitetsprincipen. Det innebär att häktning får ske endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (se 1 § tredje stycket och t.ex. ”Häktningstiden” NJA 2020 s. 885).

10. Att inhibition har beslutats som en följd av handläggningen i Europadomstolen hindrar inte att den berörda personen är häktad i avvaktan på ett slutligt avgörande. Detta får dock inte medföra att personen förblir frihetsberövad under orimligt lång tid. (Se Europadomstolens dom *Azimov v. Russia*, no. 67474/11, §§ 169–171, 18 April 2013.)

Rättsfallet ”Utlämningshäktningen”

11. I rättsfallet ”Utlämningshäktningen” NJA 2011 s. 518 behandlade Högsta domstolen proportionalitetsprincipens tillämpning vid häktning i ett utlämningsärende och framhöll i huvudsak följande.

12. När frågan om fortsatt häktning uppkommer har det betydelse hur lång tid som frihetsberövandet har pågått och hur lång tid behovet av häktning kan förväntas bestå. Ju längre frihetsberövandet har varat, desto starkare skäl måste det finnas för fortsatt häktning. Brottslighetens svårhetsgrad är av betydelse för styrkan i den främmande statens intresse av en utlämning. Om utlämningsintresset är mycket starkt kan en förhållandevis lång häktningstid få godtas.

13. En häktning får dock aldrig fortgå längre än vad som är nödvändigt med hänsyn till syftet. I detta ligger att berörda myndigheter eller organ ska med rimlig effektivitet verka för att häktningstiden blir så kort som möjligt. Det är av betydelse hur det förfarande som den fortsatta häktningen är beroende av (t.ex. ett ärende i Europadomstolen) har fortskridit och kan förväntas fortlöpa. Hänsyn ska sålunda tas till det sätt på vilket berörda myndigheter eller organ har agerat eller inte har agerat, liksom till om de fortsättningsvis kan förväntas agera med den skyndsamhet som är påkallad med hänsyn till såväl den misstänktes intresse som intresset av att ärendet blir ordentligt utrett och avgörs på ett säkert underlag. Om inte en tillräcklig skyndsamhet har iakttagits är det ett skäl mot fortsatt häktning.

14. För utfallet av proportionalitetsbedömningen är det vidare av betydelse vilka straffprocessuella tvångsmedel som står till buds i stället för häktning. En mindre ingripande tvångsåtgärd ska väljas framför en mer ingripande, om den tillgodoser det eftersträvade syftet.

Rättegångsbalkens bestämmelser om tidsgränser vid häktning

15. År 2021 infördes bestämmelser om att en misstänkt får vara berövad friheten i Sverige som häktad under en sammanhängande tid om högst nio månader fram till dess att åtal har väckts. Om det finns synnerliga skäl får rätten på begäran av åklagaren besluta att tiden får överskridas. (Se 24 kap. 4 a §.)

16. Bakgrunden till lagändringen var den återkommande kritiken mot det svenska rättssystemet avseende förekomsten av långvariga häktningar och de stora påfrestningar sådana medför för den enskilde. Ändringen ingick som en del i en reform som syftade till att åstadkomma en effektivare hantering av häktningar. I förarbetena uttalas att synnerliga skäl för att överskrida tidsgränsen

kan finnas om straffvärdet är mycket högt i kombination med att det misstänkta brottet är särskilt svårutrett, t.ex. på grund av att det har internationella kopplingar. (Se prop. 2019/20:129 s. 18 f. och 54.)

17. Bestämmelsen i 4 a § är inte tillämplig vid häktning i ett utlämningsärende (se prop. 2019/20:129 s. 21). Detta får ses i ljuset av att Sverige vid internationellt samarbete i praktiken saknar möjlighet att påverka hur andra länder eller internationella organ handlägger ärenden. Skälen bakom den mer restriktiva syn på långa häktningstider som kommer till uttryck i bl.a. 4 a § är ändå av relevans även vid utlämningshäktning och bör beaktas inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras (jfr ”Häktningsrestriktioner vid utlämning” NJA 2021 s. 670 p. 24). I sammanhanget måste emellertid hållas i minnet att häktningar i utlämningsärenden ofta är nödvändiga för att Sverige ska kunna uppfylla sina internationella åtaganden och att internationellt samarbete på straffrättens område förutsätter kontakter och informationsutbyte mellan företrädare för olika länder och internationella organ, som regelmässigt är tidskrävande.

Bedömningen i detta fall

Häktningen är fortfarande godtagbar

18. Det har inte framkommit något nytt rörande brottsmisstankarna. PBB är alltså på sannolika skäl misstänkt för brott som enligt svensk lag motsvaras av synnerligen grov misshandel och bedrägeri. För synnerligen grov misshandel är det inte föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år.

19. Det har inte heller framkommit något som ger anledning att ändra domstolens tidigare bedömning i fråga om hinder mot utlämning eller utlämnings förenlighet med Europakonventionen och Barnkonventionen.

20. PBB riskerar ett långt fängelsestraff om han utvisas till USA. Han är medborgare i USA och Iran. Han har sin flickvän i Sverige men saknar starkare anknytning till landet. Det finns fortfarande risk för att han avviker eller på något annat sätt undandrar sig utlämning och därmed lagföring för den misstänkta brottsligheten. Det är inte tillräckligt för att motverka den risken att han i stället meddelas reseförbud och anmälningsskyldighet.

21. Den brottslighet som PBB är misstänkt för är så allvarlig att USA får anses ha ett mycket starkt intresse av att utlämning sker.

22. PBB har nu varit frihetsberövad i närmare två år. Handläggningen av ärendet i Europadomstolen har pågått i ett år och två månader. Under den tiden har målet förberetts för avgörande genom skriftväxling. Europadomstolen har i mars 2023 uppgett att målet handläggs med förtur och att ett avgörande är att vänta inom några månader.

23. Det finns inte anledning till annan bedömning än att ärendet i Europadomstolen hittills handlagts med den skyndsamhet och effektivitet som kan förväntas av handläggningen i en internationell domstol. Och det finns inte skäl att ifrågasätta Europadomstolens uppgift att ärendet nu snart kan komma att avgöras.

24. Mot denna bakgrund är häktningen fortfarande godtagbar trots den långa tid som frihetsberövandet pågått. Denna bedömning ändras inte av vad PBB har anfört om hur han påverkas av att vara frihetsberövad. Överklagandet ska därför avslås.

Övriga frågor

25. LG har begärt ersättning med 49 048 kr. I beloppet ingår en kostnad om 16 000 kr för ett rättsutlåtande. Den aktuella rättsfrågan är inte sådan att det varit skäligen motiverat att anlita en särskild sakkunnig (jfr ”GPS-puckarna”

NJA 2020 s. 703 p. 47). Någon ersättning ska därför inte utgå i den delen. I övrigt är den begärda ersättningen skälig.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Agneta Bäcklund, Malin Bonthron, Johan Danelius och Jonas Malmberg (referent)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Sofie Westlin